

Anna Mielnik*

DETAL „DIALOGICZNY” W ARCHITEKTURZE MAXA DUDLERA

“DETAIL IN DIALOGUE” IN MAX DUDLER’S ARCHITECTURE

Szczególne podejście do zagadnienia detalu prezentują twórcy skłaniający się ku tendencjom racjonalistycznym i minimalistycznym. W architekturze Maxa Dudlera, stanowiącej połączenie surowego szwajcarskiego minimalizmu i klasycznego racjonalizmu, subtelny detal wprowadza architekturę w związek dialogiczny, w przestrzeń, w której spotykają się dwie wartości – historii i współczesności.

Słowa kluczowe: racjonalizm, kontynuacja, detal

Creators leaning toward rationalist and minimalist tendencies represent specific approach to the problem of detail. In architecture of Max Dudler, a combination of raw Swiss minimalism and classical rationalism, it is a subtle detail that introduces a dialogical relationship, in the space where two values meet – past and present.

Keywords: rationalism, continuity, detail

1. Jedną z definicji detalu w architekturze określa się jako miejsce, gdzie spotykają się dwa materiały, jako miejsce generujące problem połączeń i granic. Rozwiązywanie tych punktów konfrontacji może przynosić wiele rozwiązań [1]. Część twórców znanych jest z fetysyzowania detalu, podczas gdy inni są uznawani za zaniedbujących detal. Genologia detalu architektonicznego również się zmienia i rozciąga się od przedmodernistycznych gzymsów, sztukaterii, które zasłaniały szwy, ukrywały różnice i wysiłek włożony w wytworzenie obiektu, przez modernistyczne odsłanianie, pozostawianie przerw między materiałami, dosłowne ujawnianie „połączeń” jako wyraz zgodności ze strukturą, po wyraźnie artykułowany detal postmodernistyczny traktowany jako forma sama

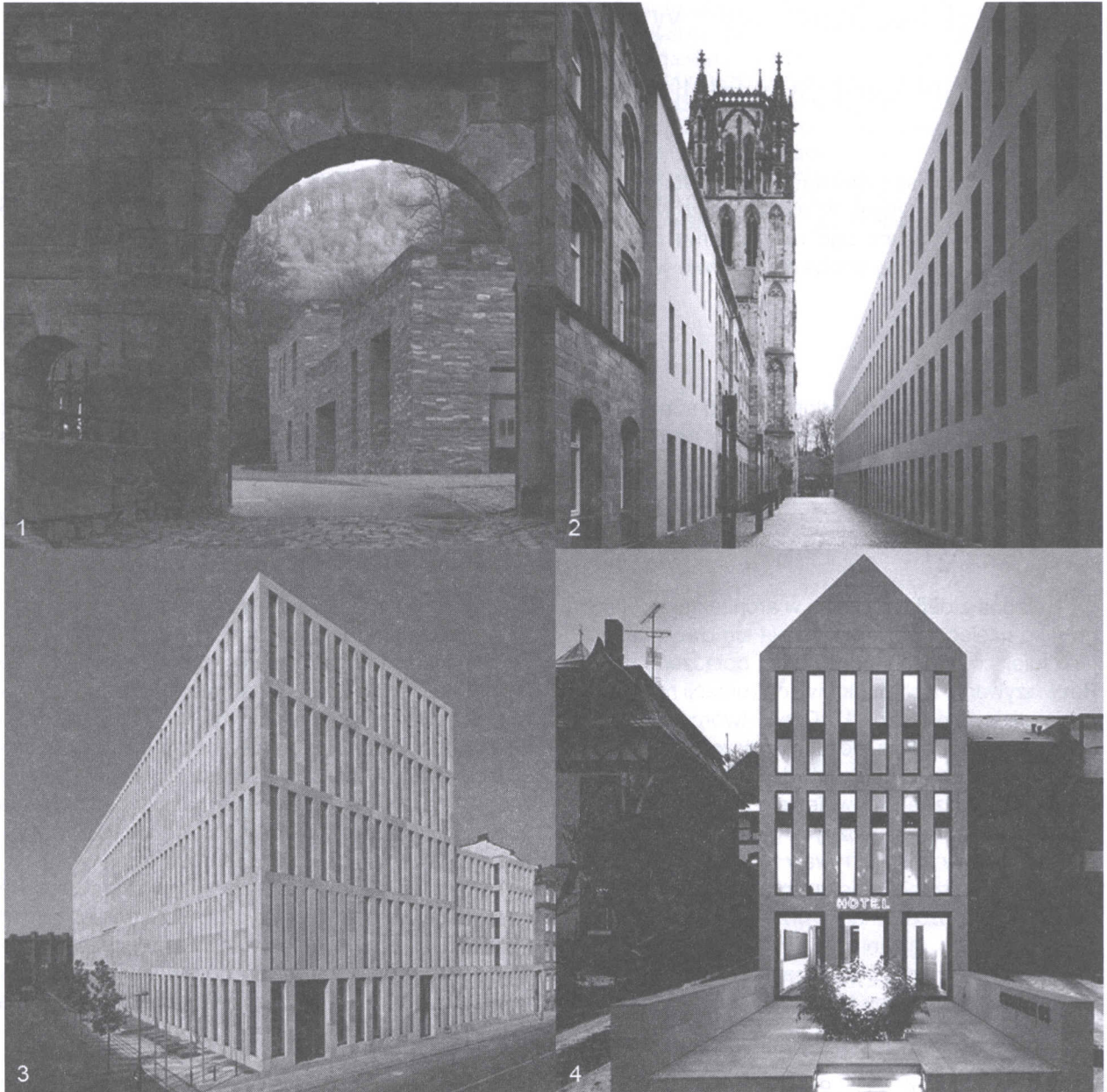
w sobie, lub konsekwencja rozwiązań technicznych, aż po po-postmodernistyczną „bezszywowość” [2].

Nie ma zatem architektury pozbawionej detalu – jest taka, gdzie detal będąc wartością dodaną zamienia się w ornament i taka, gdzie detal został zredukowany do minimum, co nie znaczy, że zniknął całkowicie. Dziś w czasach współistnienia wielu nurtów i tendencji, obowiązują różne konwencje radzenia sobie z detalami. Nikt nie zdaje się detalu lekceważyć, uważając, że w nim tkwi tożsamość dzieła.

2. Skrajną postawę zajmują twórcy skłaniający się ku tendencjom redukcjonistycznym-racjonalistycznym i minimalistycznym. W ramach tendencji minimalistycznej zgodnie z zasadą ograniczania środków wyrazu, pomijania rzeczy zbędnych, detal zostaje

* Mielnik Anna, dr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Architektonicznego.

1. Besucherzentrum Schloss, Heidelberg, 2001–2011 2. Diözesanbibliothek, Münster, 2002–2005 3. Jacob-und-Wilhelm-Grimm-Zentrum, Berlin, 2006–2009 4. Hotel "Quartier 65", Weisenau, 1991–2001

celowo, z niezwykłą dbałością ukryty. Zastępując strukturę budynku często używa się materiałów homogenicznych, czego konsekwencją jest brak styków. Minimalizm określany jest jako historię odrzucający i odwracający się od kontekstu lub wobec niego neutralny. W nurcie racjonalistycznym detal widoczny jest tylko wtedy, gdy wynika ze struktury budynku, jest z nią spójny i jest go tyle „ile konieczne”. Twórcy nurtu racjonalistycznego widzą źródła architektonicznej działalności w ramach ustanowionego w przeszłości repertuaru architektonicznych form, „typów” i sposobów ich relacji. Pragnąc sformułować niezmienny, racjonalny, uniwersalny, oparty na ścisłych logicznych podstawach sposób tworzenia architektury próbują znaleźć przykłady z przeszłości, na ich podstawie tworzyć obiekty współczesne.

3. O ciągłym zainteresowaniu tendencją racjonalną współczesnej kultury architektonicznej świadczy między innymi twórczość Maxa Dudlera [3]. Stanowi ona połączenie surowego szwajcarskiego minimalizmu i klasycznego racjonalizmu, zarówno historycznego (K. F. Schinkel [4]), jak i współczesnego (O. M. Ungers). Dudler konsekwentnie rozwija swoje konceptualne podejście do projektów czerpiąc z historii architektury. Kontynuacja i transformacja są dla niego tematami kluczowymi: „Historia wydaje mi się w pracy architektonicznej zawsze aktywna i żywa: jako twórcza kontynuacja. (...) Istotą jest, by zasób pomysłów, wiedzy i doświadczenia zawarty w historii otworzyć na przyszłość. Lecz obrazy lub konkretna historyczna architektura w trakcie procesu projektowania jest przekształcana. Przekształcamy ją w teraźniejszości i czynimy widoczną za pomocą współczesnych form wyrazu. Tylko wtedy mamy szansę, ustanowić wkład w przyszłości architektury. Podobnie jak w przypadku obchodzenia się z historyczną substancją budynku chodzi o tworzenie, ale zarazem utrzymanie tożsamości kulturowej. Innymi słowy: o „budowanie dalej” (*um das Weiterbauen*) [5].

Pomimo silnych nawiązań do historii wydaje się, że architektura Maxa Dudlera jest detalu pozbawiona. Jednak w tej uporządkowanej, „monotonnej” w formie architekturze (rezultat podejścia typologicznego charakterystycznego dla architektury racjonalistycznej) to właśnie subtelny detal wprowadza architekturę w związek dialogiczny – w przestrzeń, w której spotykają się dwie wartości – historii i współczesności. Architektura należy do dwóch światów.

Projekt centrum obsługi turystycznej (*Besucherszentrum Schloss*, 2001–2011) przy Zamku w Heidelbergu pokazuje, jak współczesna architektura o abstrakcyjnej, prostej formie, pozbawiona historyzujących detali może być interpretacją architektury historycznej. Ciężka, masywna, surowa, zamknięta bryła budynku wtapia się w okoliczne fortyfikacje poprzez reinterpretację elementów istniejącej architektury miejsca. Bloki kamienne, stanowiące o ciężkiej materii zewnątrz budynku wykonano z miejscowego piaskowca. Kamień został maszynowo pocięty tworząc monolityczną ścianę z jakby niedbale ciętych bloków z ledwo widocznymi łączeniami. Te detale murarskie to współczesna reinterpretacja zabytkowego muru oporowego, z surową, ręcznie obrobioną, nieoszlifowaną kamieniarką. Głęboko osadzone, cofnięte okna w niszach o głębokości dwóch metrów, które kadrują widoki na wybrane fragmenty zamku, również mają przypominać okna architektury fortyfikacyjnej. Podobna zasada przyświecała twórcy przy projekcie przebudowy *Hambacher Schloss*.

W projekcie *Diözesanbibliothek Münster* (2002–2005) architekt miał za zadanie połączyć dwie różne tradycje historyczne za pomocą współczesnego rozwiązania. Biblioteka Diecezjalna została dobudowana do kompleksu budynków – neoromańskiego, XIX-wiecznego seminarium i gotyckiego kościoła *Liebfrauenkirche Überwasser*. Istniejące, uporządkowane, ortogonalne założenie kontrastowało z otaczającą strukturą miejską. Podstawą koncepcji miała być

czysta kompozycja, która uzupełni układ oraz na nowo zdefiniuje przestrzeń, neutralizując kontrasty (kompozycyjne i stylistyczne), zgodnie z deklaracją twórcy, którego zamiarem było: „nie tworzenie obiektu samego w sobie, lecz ustanowienie kontynuacji przestrzeni i zabudowy” [6]. Kompozycja trzech nowych brył stworzyła różniące się kształtem „puste przestrzenie” typowe dla budowy miast europejskich z przeszłości – dziedziniec, ogród, uliczkę i arkady, w efekcie czego powstało miasto w miniaturze. Biblioteka i budynki administracyjne zostały rozmieszczone wokół seminarium w sposób wzmacniający historyczną ortogonalność. Projekt biblioteki gra z typologią pótek na książki. Kształt elewacji z regularnymi głębokimi framugami (wertykalne prostokąty przypominają grzbiety książek lub krańce regałów) mają odzwierciedlać tę typologię. Fasada czterokondygnacyjnego, prostopadłościennego budynku, uporządkowana w surowy, rygorystyczny, symetryczny szereg wertykalnych okien koresponduje z elewacją kościoła. Tu objawia się wrażliwość racjonalistyczna, zakorzeniona w poczuciu porządku. Budynki obłożono piaskowcem zbliżonym do materiału, z którego zbudowano kościół i seminarium, łącząc elementy z różnych czasów. Jedność fasad otaczających trzy bryły jak skóra, zespała nowe budynki z istniejącymi w harmonijny zespół. Pomimo czystego, wyraźnego, współczesnego języka uproszczonych form, twórcy udało się wykorzystać przeszłość jako punkt wyjścia dla współczesności.

Jacob-und-Wilhelm-Grimm-Zentrum (2006–2009) jest nową Biblioteką Uniwersytetu Humboldta, położoną w narożnej działce, przy bulwarze Unter den Linden, w pobliżu Wyspy Muzeów i Bramy Brandenburskiej, która zgrupowała w jednym budynku wszystkie biblioteki Uniwersytetu wcześniej rozproszone w całym mieście. Max Dudler wygrał konkurs typowym budynkiem racjonalistycznym w „berlińskim stylu”, wstawiając w zwartą tkankę miejską dużą, kamienną bryłę. W wyniku poszukiwań rytmu i proporcji

w elewacjach, powstała sekwencja pionowych otworów uformowanych w gęstą sieć modułów, nadających kontrolowanej dynamiki tej tak monolitycznej bryle. Fasada, o „trylitycznej” strukturze, z układem wąskich, długich okien o zwężający się miejscami rytmie, znowu przywołuje układ książek na półce, tym razem z subtelnie złamaną regularnością. Rytm okien i styki w ramach materiału (łączenia płyt kamiennych) stanowi jedyny detal. Wykończenie fasad z marmuru jurajskiego (który jest najbardziej popularnym kamieniem naturalnym stosowanym w niemieckim budownictwie), wzmacniają klasyczny charakter obiektu. Prosta bryła i układ okien przywodzi na myśl szkice i koncepcje Friedricha Schinkla z 1833, powstałe przy pracy nad projektem Biblioteki Uniwersyteckiej. Wewnątrz, kontynuowana struktura słupowo-belkowa, utrzymana w ścisłej symetrii nadaje wnętrzu monumentalny charakter. Podwójnej wysokości sala czytelni, w formie atrium działa jako filtr pomiędzy wnętrzem a zewnątrz i stanowi nowoczesną stogę.

Niewielki Hotel „Quartier 65” (1991–2001) w Weissenau w Moguncji o elewacji frontowej mającej sześć metrów szerokości hotel jawi się ze swoją perforowaną fasadą i dachem dwuspadowym jako zredukowany archetyp domu. Dudler twierdzi, że w jego architektonicznym myśleniu „stałe obecny pozostaje wzorzec przedstawienia przeszłości: jako abstrakcyjnego „stałego punktu” lub jako rzeźby w kontekście historycznym” [7]. Przez rezygnację z wszelkich ornamentów i otoczenie dachu pokryciem z płyt granitu portugalskiego, budynek nabrał charakteru monolitycznej rzeźby. Pomimo uproszczenia formy i ograniczenia detalu, specyficzne cechy i wyraźna typologia wskazuje tożsamość obiektu.

4. „Detal będąc miejscem niezwiązanym jedynie z użytecznością lub funkcją, nadaje architekturze znaczenie. Uwaga skierowana w stronę detalu może odzwierciedlać zagadnienie tożsamości – nie tylko

tożsamości znaczenia połączonych materiałów lecz tożsamości samej architektury” [8]. Staje się zatem manifestacją idei. W „architekturze kontynuacji” Maxa Dudlera następuje zatarcie granic detalu i obiektu. Ograniczony do tego co niezbędne, subtelny detal nawiązuje do charakteru danego miejsca.

W świecie pluralizmu stylów tendencja racjonalistyczna jest stale obecna i może stanowić pewnego

rodzaju pomoc w odbieraniu świata w jego kompleksowości. Racjonalizm można uznać jako należący do peryferii lecz formalny rygor tej tendencji może stać się odpowiedzią na problemy współczesnej architektury w historycznym kontekście miejskim. Nie poszukując nowości ani nie spoglądając z nostalgią wstecz, wtapia się w ciągłość czasu, dzięki czemu przeszłość wciąż żyje w teraźniejszości.

PRZYPISY

[1] *Detail + Identity*, [w:] *The State of Architecture at the Beginning of the 21st Century*, B. Tschumi, I. Cheng (red.), The Monacelli Press, New York 2003, s. 37.

[2] Y. Daniels, *Detail and Articulation*, [w:] *The State of Architecture ... op.cit.*, s. 48.

[3] Szwajcar, który edukację i twórczość związał z Niemcami, po studiach pracował dla O. M. Ungersa, od 1986 roku prowadzi samodzielną działalność.

[4] Twórcy nawiązujący do dziedzictwa niemieckiego klasycznego racjonalizmu K. F. Schinkla nie odwołują się

do detalu historycznego jego architektury. To ograniczone formy kubiczne „pruskiego puryzmu”, porządek, podkreślenie struktury i tektoniki stały się wzorem dla późniejszych twórców, poprzez Petera Behrensa, Miesa van der Rohe, Waltera Gropiusa po O. M. Ungersa.

[5] M. Dudler [w:] http://www.vdb-online.org/veranstaltung/511/dudler_dhv_speyer.pdf.

[6] *Ibidem*.

[7] <http://www.maxdudler.com/> [13.05.2012].

[8] *Detail + Identity*, [w:] *The State of Architecture...*, *op.cit.*, s. 37.

BIBLIOGRAFIA

Durth W., May R., *Schinkel's Order. Rationalist tendencies in German Architecture* [w:] „Architectural Design” 2007 nr 5 – *Rationalist Traces*.

Marquart Ch., *Verschleissfreie Romantik*, [w:] *Werk, Bauen + Wohnen* 6/2012.

Roth M., *Library – Architecture+Design*, Braun, 2011.

The State of Architecture at the Beginning of the 21st Century, Tschumi B., Cheng I. (red.), The Monacelli Press, New York 2003.

<http://www.detail.de> [20.05.2012].

<http://www.maxdudler.com/> [13.05.2012].

http://www.vdb-online.org/veranstaltung/511/dudler_dhv_speyer.pdf [05.06.2012].